

Klic k mirovni vzgoji

■ **Bogomir Novak** je bil v letih 1985–2012 redno zaposleni raziskovalec vzgoje in izobraževanja na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani. Je avtor 705 bibliografskih enot, od tega ene znanstvene in več strokovnih monografij. Po upokojitvi sodeluje s Pedagoškim inštitutom kot član raziskovalne skupine, na mednarodnih konferencah Instituta Sorena Kierkegaarda in s centri dnevnih dejavnosti za starejše v Ljubljani.

Naši očetje in matere so preživljali obe svetovni vojni, mi pa smo začeli preživljati tretjo, ker smo po papežu Frančišku že v njej, v strogem smislu pa morda še nismo. Prav tako je s spremembo paradigme mišljenja in delovanja. Nekateri odločevalci so pripravljani 'z ognjem in mečem' braniti krematistične pridobitve racionalno analitične mehanicistične paradigme, drugi pa verjamemo v premoč duhovnih vrednot vere, upanja in ljubezni.

Poskus razmejevanja med staro in novo vzgojno paradigmo

Popularni Danec Jesper Juul stoji nekje na pol poti iz stare v novo paradigmo. Po osnovnem poklicu je psihoterapevt, opravlja pa evropsko poslanstvo usposabljanja vzgojiteljev za realno vzgojo. Ker so družina, vrtec in šola leglo medgeneracijskih konfliktov, vodi razne seminarje za usposabljanje vzgojiteljev in učiteljev v različnih državah, ki imajo sicer specifične kulturo in zgodovino, vendar pa tudi skupne probleme. Dramatično in tragično ni samo biti otrok, ampak tudi odrasel. Ker se svojih travm večinoma ne zavedamo s sankcioniranjem agresivnosti kot prepovedi, le-to celo spodbujamo. Odrasli

Juul se zavzema za štiri vseživljenjske vrednote: 1. enakovrednost vzgojitelja in gojenca, 2. integrativno osebnost in pedagogiko, 3. avtentičnost izražanja in 4. odgovornost delovanja vzgojiteljev.

uporabljamo različne vzorce razlage za to, zakaj odklanjamo agresivnost in otrokom prepovedujemo agresivno obnašanje. Zlepa nam ne uspe, da bi si v okvirih svoje enkratne veličine, zaslužnosti in dobrote

priznali tudi slabosti, (vzgojne) napake in grehe. Otrokovo asertivnost še vedno doživljamo kot neupravičeno, pogosto tudi nesramno u- ali od-govarjanje in zanikanje naše avtoritete in načrtov. Juul ve, da ima osebno neintegrirana agresivnost (avto)destruktivne učinke. Destruktivne energije primarne neuslišnosti se tako prenašajo iz generacije v generacijo. Strah in tabuizacija agresivnosti pogojujeta njeno naraščanje v vzgojno-izobraževalnih ustanovah.

Med šolo v času Marije Terezije in današnje šole je bistvena razlika: »Prej so šole uničile veliko otrok in zmanjšale kakovost njihovega življenja, danes pa je prav tako uničenih veliko učiteljev.« Namesto adultokracije imamo pedocentrižem. »Tudi če odmislimo velikanske stroške, ki jih ima družba, nikakor ne bi smeli še naprej dovoljevati, da je v šoli poškodovana integriteta tako velikega števila ljudi« (Juul, 2014: 38–39). Zakaj? Nas so starši vzgajali v brezkompromisni ubogljivosti. Danes otrokom in vnukom dovoljujemo, da nas pogojujejo, česar nam naši starši niso. V šoli gre za krizo discipline, ki je kriza pedagogike. Učitelji so represivno avtoriteto izgubili, permissivna pa se je pokazala kot kilavo dete. Vse to tehnično olajševanje je namerno prikrivanje težavnosti življenja in je znak nezaupanja odraslih vase in v otroke. Tega sicer ne pove Juul, ampak Furedi. V distresu so ne le otroci in učen-

ci, ampak tudi učitelji oz. vzgojitelji. Oboji izgorevajo (fenomen 'burning out') in posledično zbolevajo.

Vzgojne izkušnje z agresivnostjo po Juulovem modelu

Juul (2008) rad poudarja, da je vzgoja naporen razvojni in dvosmerni proces, ker ni 'recepta', ni te ali one prave metode, so le načela, ki se jih je treba dobro držati. Zavzema se za štiri vseživljenjske vrednote: 1. enakovrednost vzgojitelja in gojenca, 2. integrativno osebnost in pedagogiko, 3. avtentičnost izražanja in 4. odgovornost delovanja vzgojiteljev. Stavi pa tudi na pogum vzgojiteljev ter na njihovo pripravljenost delati in popravljati napake. Kajti vzgoja je dolgo, tudi frustrirajoče učenje reševanja problemov in konfliktov. Če odrasli otrokom ne dajejo občutka lastne vrednosti, jih izgubljajo. V evangeliju bližine se otrokom približamo z radovednostjo, s pogovorom, pohvalami in z odzivanjem na njihove potrebe in želje. Seveda so potrebne tudi prošnje, zahvale in opravičila.

Otroci so že od rojstva kompetentno osebno in socialno odzivni. Vendar pa bi jih morali že od zgodnjega otroštva učiti obvladovanja čustev s pomočjo empatije odraslih do njih in reševanja konfliktov na lastnem primeru. Odrasli se učimo, kako je mogoče iz motečega, nezaželenega, neubogljivega otrokovega vedenja razbrati in osmisлити temeljno sporočilo. *Starši se morajo najprej iskreno pogovoriti med seboj in z otrokom včasih tudi pred terapevtom.* Juul svetuje, naj jim priznamo, da smo tudi sami doslej ravnali narobe in da bo sprememba navad težka za vse. Otroku bo sicer hudo, a bo sodeloval. Ker nismo obvladali individualizacije, obstaja čedalje več otrok s posebnimi potrebami.

Juul jasno razlikuje med destruktivno in konstruktivno agresivnostjo. Odrasli svojo destruktivnost prikrivamo z navidezno prijaznostjo. Konstruktivna agresivnost je za Juula pravzaprav pozitivna motivacija asertivnosti, ki je potrebna, da dosežemo zastavljen cilj. Primerja jo s spolnostjo in ljubeznijo. Vse troje nam omogoča polno življenje, bogati naše odnose ter vodi v globlje razumevanje in boljše kakovost življenja. Svetuje, naj v mislih objamemo te tri vidike življenja ter ponudimo prostor tistim otrokom in mladim, ki stavijo na naše empatično vodstvo.

Novi tabu je nevaren, ker na kocko postavlja duševno zdravje otrok ter njihovo samospoštovanje in zaupanje vase. Med proaktivno in destruktivno agresivnostjo so relativne, tanke in premične meje. Vsekakor je treba v medgeneracijskih stikih analizirati vzroke nasilne agresivnosti in jih znati odpravljati. Starši naj bi na lastnih primerih pred otroki pokazali, kako se razrešuje medsebojne konflikte. To bi prispevalo k pristnosti odnosov in k samozaupanju otrok.

Novi tabu je nevaren, ker postavlja na kocko duševno zdravje otrok ter njihovo samospoštovanje in zaupanje vase.

Ne družina in ne šola ne preneseta več prevelikih pričakovanj, ki jih ima družba do njiju. Javnost pa »sliši«, da ima vse več otrok in mladostnikov »posebne potrebe«, »vedenjske težave« ali »pomanjkljive socialne kompetence«. Tisti otroci, ki se v vrtcu ali v šoli ne počutijo dobro, svoje frustracije izražajo tudi na drugih – fantje fizično, dekleta pa verbalno. In prav tisti ljudje, ki poklicno delajo z otroki in mladostniki, sočasno zbirajo statistične podatke za javnost, v katerih dokumentirajo vse večje vedenjske probleme. Pogosto pozabljamo, da se otroci še najbolje učijo iz preizkušanja (ne)uspehov pri uresničevanju svojih zamisli.

Kaj še upoštevati pri mirovni vzgoji

Juul (2017) sicer ne piše o mirovni vzgoji, vendar jo v svojih diagnozah, načelih in

Foto: Alenka Veber

nasvetih zastopa. Našel je nekaj razlogov za 'notranje nemire'. Ne piše pa o družbenih okvirih strahu, ki ga pogojuje pragmatično nasilje z vsiljevanjem enoznačnih rešitev v dobi nihilizma – instrumentalizma. Danes niso več pomembna dejstva, resnica, dolgoročna refleksija. Od nas se pričakuje le odziv na oglase, ponudbe, obljube, pozitiven odnos do sveta poleg že znane storilnosti in razpoložljivosti. Vse drugo je že plavanje proti toku ali kljubovanje duha. Mirovna vzgoja korenini že v Jezusovih besedah: »Mir vam zapustim, svoj mir vam dam; a ne, kakor ga daje svet. Vaše srce naj se ne vznemirja in se ne plaši« (Jn 14,27). Potrebne so molitve in meditacije za mir, ki ga ni lahko ponotranjiti brez notranjega kontemplativnega življenja. Kot je znano, živimo v dobi pozunanjenja.

Odrasli vzgojitelji težko razumejo nasprotovanje otroka kot njegov klic na pomoč. Fantku ali deklici je treba pomagati natančno ugotoviti, za kakšno frustracijo gre in kako bi jo lahko izrazil na manj (avto)destruktiven način. Tudi odrasla oseba potrebuje pomoč pri učenju postavljanja osebnih meja in pri njihovi obrambi z osebno avtoriteto in s samospoštovanjem.

Vede, kot so družinska terapija, sistemska teorija in nevrobiologija, trdijo, da je agresivnost socialni odziv, ki izvira v naših možganih in ni genetsko pogojen. Je razlika, ali želimo zgolj poiskati vzroke za prave ko-

renine besa, jeze, nasilja in sovraštva ali pa poskušamo najti tudi načine, kako bi se lahko v družinah, vrtcih, šolah in na ulicah naših mest naučili ravnati z močnimi čustvi. 40 let klinične in pedagoške prakse je Juulu dalo praktične odgovore, ki jih predstavi v zadnjem delu te knjige.

Odrasli vzgojitelji težko razumejo nasprotovanje otroka kot njegov klic na pomoč.

»Če hočeš, da te bom jemal resno, se izkaži s tem, da me upoštevaš. Ne predavaj mi o tem, kakšen sem ali kakšen naj bi bil! Vzlet sem si pravico, da odločam sam o sebi, zato ne bom dopustil, da me opredeljuje kdorkoli drug!«

S tem ko iz naših družin, vrtcev in šol preganjamo vsa pomembna čustva, razen čustva sreče, se odvrčamo od svojega človeškega jedra in postajamo igralci z maskami. To je za Juula »botoks sindrom duše«. ◀

Literatura

- Juul, Jesper (2008): *Kompetentni otrok*. Radovljica: Didakta.
- Juul, Jesper (2008): *To sem jaz, kdo si pa ti?* Radovljica: Didakta.
- Juul, Jesper; Jensen, Hans (2010): *Od poslušnosti do odgovornosti*. Radovljica: Didakta.
- Juul, Jesper (2014): *Šolski infarkt*. Celovec: Mohorjeva družba.
- Juul, Jesper (2017): *Agresivnost – nov in nevaren tabu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.